

Rónaháti Cecília

A dalai láma és a 2008-as események Tibetben

2008. március 14-én a Tibeti Autonóm Területen az elmúlt húsz év legnagyobb visszhangot keltett villongásai indultak el. Az eseménysorozatra jellemző a pontos és megbízható források, valamint az egybehangzó vélemények hiánya. Az alábbiakban a kevés, valóban tudható tény alapján a dalai láma helyzetét, politikáját, nyilatkozatait és viselkedését kíséreljük meg értelmezni – elsősorban a világsajtóban megjelent információk alapján, amelyeket tágabb történeti, kultúrtörténeti kontextusba helyezünk a jobb megértés végett.

A március közepén megjelent első közlések szerint emigrációban élő fiatalok egy csoportja az 1959. március 10-i cselekményekre emlékezve ülősztrájkot folytatni indult Lhászába, azonban az esemény 49. évfordulójára való megemlékezés helyett – máig tisztázatlan okból – szembekerültek a Kínai Népköztársaság rendőri erőivel, aminek tűz- és halálesetek lettek a következményei. Az 1911 óta viszonylagos függetlenségben, ám 1951 óta a Kínai Népköztársasággal szoros együttműködésben politizáló Tibetet az 1959. márciusi agreszív katonai beavatkozás *de jure* is a maoista Kína területévé tette. A két terület közötti korábbi jogi viszony a mai napig vita tárgyát képezi.

E vita mélyebb oka az eltérő külpolitikai gondolkodásban keresendő. Tibet a külkapcsolataiban megkülönböztetett egyfajta „patrónus–pap”, afféle „császár–pápa” viszonyt, amelyben a dalai láma nem pusztán a teokratikus Tibet, hanem a lámaista buddhista egyház fejeként legitimitációt és szellemi, eszmei, vallási támogatást, tanítást és bölcsességet nyújt a környező országok uralkodóinak, akik ennek fejében az erő segítségét nyújtják szükség esetén, védelmet hatalmának gyakorlásához. Míg az ún. patrónus–pap viszonyra a tibeti és a

kínai–mongol, addig a szellemi vezető és a vezetett viszonyára a tibeti és bhutáni kapcsolatok hozhatók fel példaként. A kínai külpolitikai gondolkodás ugyanakkor ilyen kategóriát nem különböztetett meg, ezért amikor a 18. század elején tíz éven belül kétszer kérte segítségét a 7. dalai láma, hogy országa problémáját a szomszéd baráti erejével oldja meg, a segítségkérést Kína alávetésként értékelte, és Tibetet a továbbiakban protektorátusaként tartotta számon és ekképp kezelte.

A háromszori segítségkérés

A 7. dalai láma, Keldzan Gyacó helyett uralkodó régenstanács az országot kormányzó Lha-bzang kánnal elmérgesedett hatalmi vitájának megoldásához először – elődei példáját követve – a dzsungár mongolok segítségét kérte. A hatalmi vita azzal indult, hogy az 5. dalai láma, Lobzang Gyacó halálát (1682) a következő inkarnáció felnövekedéséig Szangye Gyacó kormányzó titokban tartotta, és a hatalmat maga gyakorolta a kosot mongolok kánjával a háttérben. A 6. dalai láma, Cangjang Gyacó kilétének nyilvánosságra hozatalakor (1697) azonban

szembekerült Lha-bzanggal, aki a frissen beiktatott dalai láma világias életére való tekintettel elérkezettnek látta az időt, hogy bátyját, Vancsukot megmérgezve átvegye a káni rangot és Tibet kormányzását. Ebben az is segítette, hogy a 6. dalai láma 1702-ben Sigacéban bejelentette, hogy nem kíván szerzetesi fogadalmat tenni, ami kiváltotta a kormányzó haragját és már-már polgárháborús helyzetet teremtett. Mindezek alapján nyerte el Lha-bzang kán Kína beleegyezését, hogy mindkét vetélytársát megsemmisítve magához ragadja a hatalmat Tibetben a dalai láma hetedik inkarnációjának felnövekedéséig. Ennek az exlex állapotnak a megszüntetésére hívták be a három legnagyobb kolostor – Ganden, Drepung és Szerpa – apátjai a dzsungár Cebang Raptent (che-dbang rab-brtan) és csapatait.

Mint ahogy azonban a dzsungárok módszeresen kirabolták Lhászát, a 7. dalai láma menekülni kényszerült. 1717 és 1720 között három évet töltött száműzetésben, és csak azután térhetett haza, amikor a mandzsu uralkodót meg tudta győzni, hogy a dzsungárokat űzze ki Lhászából. Hatalma azonban hamarosan újabb kihívással, a polgárháborúval szembesült. A polgárháborús helyzetet a még mindig kiskorú lámát méltóságába visszahelyező kínai csapatok 1723-ban bekövetkezett távozására idézte elő, a fiatal tibeti teokrácia kormánya ugyanis nem rendelkezett elégséges erővel a hatalom gyakorlásához. A polgárháború megfékezése érdekében 1728-ban ismét a kínai császárhoz fordult a régenstanács, s a helyzetet a kínai/mandzsu csapatok segítségével sikerült rendezni. A kínai csapatok azonban Tibetben maradtak, a 7. dalai láma pedig elmenekült. 1728-tól 1735-ig ismét száműzetésből kellett szemlélennie, hogy a kínai/mandzsu helyőrség Polhaba kormányzó segítségével kialakítja az ambanatus (helytartó) intézményét, Kína protektorátusává téve ezzel Tibetet.

A protektorátus intézménye (1728–1911)

A mandzsu birodalom háromféle jogállást különböztetett meg: a közvetlenül a császári udvar befolyása alá tartozó kínai területeket, a protektorátus alatt álló belső-ázsiai területeket, és a vazallus államokét, melyeknek szabályos időközönként (általában ötévenként) előre megállapított adóval, ajándékkal kellett gazdagítaniuk a császári kincstárt. Tibet ezek közül a második kategóriába tartozott, mivel 1728-ban harmadszor kért kínai katonai segítséget, s Kína alkalmasnak találta a helyzetet, hogy protektorátusává tegye. A tibeti kérdés vitájában a mai napig ez Kína fontos érve amellett, hogy Tibetet történelmi területei közé sorolja. A protektorátus területeit nem vonták közvetlenül kínai irányítás alá, hanem az egy-két éves megbízatású ambánok érvényesítették a császári akaratot a kínai helyőrség segítségével, ez azonban nem okozott változást a teokratikus bürokrácia rendszerében, bár hozzá kell tennünk, hogy mivel az ambánok nem kaptak tulajdont, kénytelenek voltak rabló-gazdálkodást folytatni.

Kínai protektorátusként a dalai lámák országára a látszatbéke hosszú periódusa köszöntött, amelynek során az országot a két helytartó alatt működő régenstanács irányította, mert a következő négy dalai láma nem érte meg a nagykorúságot. Az ismét tibeti hagyományok szerint beiktatott, majd felcseperedő 13. dalai láma, Thubten Gyacó azonban legutóbbi felnőtt elődje politikáját folytatta, habár a politikai környezet megváltozott. A brit birodalom és Kína között lavírozva kapcsolatokat igyekezett építeni az orosz cárral is, ami 1904-ben a Francis Younghusband-féle megtorló hadjáratához vezetett. Miután két könnyű győzelemmel a brit gyarmati hadsereg

3000 katonája gyakorlatilag ellenállás nélkül masírozott be Lhászába, a 13. dalai láma a mongóliai Urgába menekült, ahol négy évet töltött. Ez idő alatt Peking jogfosztottként tartotta számon. Visszatérése Dordzsiev burját-mongol szerzetes segítségével vált lehetségessé, aki a császári udvarban járt közben az érdekében. A kínai császár helyezte vissza jogaiba a dalai lámát, aki azonban már visszatértekor tiltakozott e megfogalmazás ellen, mivel Kína uralkodóját nem ismerte el önmaga feletti felsőbbbségnek, tehát sem a jogfosztáshoz, sem a jogokba való visszahelyezéshez való jogát nem ismerte el.

A viszonylagos függetlenség időszaka (1911–1951)

A 13. dalai lámának 1910 elején ismét menekülnie kellett, miután a kínai hadsereg a szecsuáni kormányzó, Csao Er-feng vezetésével betört Tibetbe. Tubten Gyacó ezúttal Kalkuttába, a Brit Birodalomhoz menekült és tőlük kért segítséget. 1911-ben a mandzsui uralmat megdőntő forradalommal a kínai csapatok helyzete Tibetben annyira meggyengült, hogy sikerült őket kiszorítani az országból. Ennek ellenére az 1912-ben létrejött Kínai Köztársaság első lépései közé tartozott deklarálni, hogy Hszincsiang, Mongólia és Tibet területének szerves részét képezik, a kínai kormány pedig táviratban helyezte vissza a dalai lámát méltóságába, aki – mielőtt 1913 elején visszatért Lhászába – ismét elutasította a kínai kormány illetékességét a jogfosztás, illetve a jogokba való visszahelyezés tekintetében. Sőt válaszul Tibet deklarálta függetlenségét, s 1913-ban pedig egy Mongóliával kötött kölcsönöségi szerződésben igyekezett megerősíteni ezt. Bár Mongólia függetlenségét Oroszország még abban az évben elismerte, Tibetét

azonban csak 1914-ben sikerült részben elismertetni. A segítséget e tekintetben a hosszas tárgyalások után 1914 júliusában Szimlában megkötött angol–kínai–tibeti egyezmény jelentette, amely elismerte ugyan Kína védnöki jogát a McMahon-vonal által Külső- és Belső-Tibetre osztott Tibet felett. Ugyanakkor kimondta a terület autonómiáját is, ami lehetővé tette, hogy a 13. dalai láma és utóda hosszabb ideig Lhászából politizálhasson, annak ellenére, hogy Kína sohasem ratifikálta a szimlai egyezményt.

1911 és 1951 között Tibetre az orientálistikában a „viszonylagos függetlenségnek” nevezett időszak köszöntött. Ebben az időszakban – miként Alastair Lamb fogalmaz – „*de jure* Tibet még mindig Kína része volt, ha magas fokú autonómiával is, *de facto* azonban függetlenséget élvezett, erős brit kapcsolatokkal”. Ezen a helyzeten változtatott a tibeti és kínai kormány között 1951. május 23-án megkötött 17 pontos megállapodás („Tibet békés felszabadításához vezető intézkedések”), amelynek értelmében Tibetnek a „központi kormány egyesített vezetése alatt joga van az autonómiára”, megtarthatta saját politikai rendszerét: a dalai láma hatalmát és a hivatali rendszert, de le kellett mondania az önálló külpolitikáról. Az egyezmény formálisan biztosította a tibetiek számára a „vallási meggyőződés szabadságát a Kínai Politikai Tanácsadói Konferencia közös programjában lefektetetteknek megfelelően”, viszont a tibeti nép kötelességévé tette „az agresszív, imperialista erők” (a britek és a Kuomintanghoz tartozó kínaiak) üldözését. A dokumentum ígéretet tett bizonyos reformokra is, így például a mezőgazdaság fejlesztésére, kimondta továbbá, hogy „a tibeti hadsereg a Népi Felszabadító Hadsereg részévé válik, de feladata továbbra is a saját területének védelme” marad. A reformokat a tibeti kormány „saját elhatározásából,

önszántából köteles végrehajtani a katonai körzeti főparancsnokság segítségével”.

Az e pontokhoz igazodó politizálás nyolc évének értékelése kapcsán megosztott az orientalisztika: míg egyesek még Tibet viszonylagos függetlenségének korszakához sorolják az 1951–1959 közötti éveket, mások úgy tekintenek az időszakra, mint amikor Tibet már a Kínai Népköztársaság részévé vált. Utóbbiak elsősorban arra hivatkoznak, hogy Tibetet 1950 októbere és 1951 májusa között a Népi Felszabadító Hadsereg már elfoglalta. Az mindenestre tény, hogy a 14. dalai láma is részt vett a Kínai Népköztársaság alkotmányának kidolgozásában és az Országos Népi Gyűlés munkájában, egészen a „tibeti demokratikus reform tervezetének” 1959-es nyilvánosságra hozataláig, amely a teokratikus berendezkedés felszámolásának módját foglalta magába.

A 14. dalai láma emigrációs politikája

Az 1959. márciusi összecsapások kezdete-kor a dalai láma a környezetébe tartozó híveivel az indiai Dharamszalába, emigrációba menekült, itt alapította meg a Központi Tibeti Adminisztrációt – a tibeti emigráns kormányt. Dharamszalából kísérte figyelemmel a kínai „kulturális forradalom” elképesztő pusztításait, és itt fogadta az ez által kiváltott második, Tibet történetében páratlan mértékű menekülthullámot. Az így Indiában megsokszorozódott tibeti emigráns csoport a világ számtalan országába rajzolt szét, az eltelt mintegy ötven év alatt több generáció felnövekedésével tovább duzzadt. Az emigráció teljes létszámáról nem áll rendelkezésünkre pontos adat, erre vonatkozóan természetesen mindkét érintett fél a saját becsléseit teszi közzé. Egy 2008.

április 2-án a Zsenmin Zsipao első oldalán megjelent cikk szerint „a tibeti emigráció, a tengerentúlra menekült dalai klikk több mint 40 000 fő”, ezzel szemben a dharamszalai hivatalok több százezres, illetve milliós nagyságrenddel számolnak. Annyi mindenestre bizonyos, hogy az emigráció összefogására a tibeti emigráns kormányt sokoldalú „külpolitikára” volt szüksége.

E „külpolitika” sokoldalúságát két nagyobb irányvonal adja. Egyfelől az emigráció igyekezett felhívni magára a figyelmet a nemzetközi porondon, támogatókat szerezni ügyének, és elősegíteni a hazatérését egy, az 1961-ben kiadott tibeti alkotmány szerint független, majd az 1991-ben módosított elképzelések szerint egy „valódi autonómiával rendelkező” Tibetbe. Másfelől az emigráció vezetése gondoskodni igyekezett a hozzá tartozókról. E gondoskodás többek között az emigránsok szociális helyzetének javításából állt. Ennek során Indiában és Nepálban olyan kórházakat (6), rendelőintézeteket (61) és hagyományos tibeti gyógyászatra szakosodott klinikákat (36) hoztak létre, amelyekben nemcsak a tibetiek, de a szegényebb helyi lakosok is térítésmentesen kapnak ellátást. Másrészt munkahelyeket igyekeznek teremteni, illetve ezzel párhuzamosan a fiatalabb generáció oktatásáról is gondoskodnak. Ez utóbbi részeként újraalapították a hagyományos buddhista kolostoriskolákat és – valószínűleg a versenyképesség érdekében – elősegítik a nyugati vagy nyugati típusú egyetemeken való tanulást is. Mindezt hagyományos támogatás felhasználásával és a felajánlott egyetemi helyek elosztásával érték el. Ennek következményeként létrejött egy újgenerációs emigráns társadalom, amelynek tagjai a hagyományos tibeti műveltségen kívül az európai kultúrtörténeti hagyományokat, tudományos ismereteket is elsajátították, így – ha

kis mértékben is – de fokozatosan elszakadnak kultúrájuk értékeitől; hasonlóképpen ahhoz, ahogy az elmúlt fél évszázadban emigrációban élő tibeti társadalom fejlődése törvényszerűen különbözik az ott hon maradt tibeti társadalom fejlődésétől.

A 2008-as események és a dalai láma

A fent jelzett generációs különbséget a 2008 elején kialakult krízis kapcsán ennek az új generációnak a dalai lámához fűződő viszonyán tudjuk szemléltetni, ehhez azonban először meg kell vizsgálnunk a dalai láma állásfoglalását és reakcióját az említett eseményekre. Ezen állásfoglalásokat három nagyobb csoportra oszthatjuk.

Az első csoportba azok az állásfoglalásai tartoznak, amelyek a harc és az erőszak befejezésére vonatkoznak. Már az első sajtónyilatkozatában tiltakozott az erőszak ellen, a tibetiek és a kínaiak cselekedeteit egyaránt elítélte. A kínai erőszak elleni tiltakozásul kért segítséget a nemzetközi és emberjogi szervezetektől. A tibetiek cselekedetei elleni tiltakozásul több sajtóközleményben értelmetlennek és embertelennek minősítette a honfitársai által végrehajtott erőszakos cselekedeteket. („*Ne kövessetek el erőszakcselekményeket, mert az rossz dolog. Az erőszak ellentmond az emberi természetnek. Az erőszak csaknem öngyilkosság. Még ha ezer tibeti áldozza is fel az életét, az nem old meg semmit.*”)

A 2008. márciusi eseményekre adott reakcióinak második csoportjába a lemondásával foglalkozó sajtónyilatkozatai tartoznak. Lemondásáról oly sokszor szólt, hogy szinte fenyegetésnek tűnhet. Lehetőségét és módját igyekezett megmagyarázni a közvéleménynek. A lehetőségével kapcsolatban azt hangsúlyozta, hogy a dalai lámák intéz-

ménye a tibeti nép javának szolgálatára jött létre, ezért ha nem szolgálja tovább a tibeti nép javát, idejét múlja, értelmét veszíti, akkor meg kell szüntetni. („*A tibeti nemzet kétezer éves. A dalai lámák intézménye viszonylag új, csak néhány száz éves... A tibetiek dönthetnek úgy, hogy erre az intézményre már nincs szükség, s akkor az automatikusan megszűnik.*” „*Hogy a Dalai Láma intézménye fennmarad-e vagy sem, teljes egészében a tibetiek akaratától függ. Ők döntenek. Jelenleg a Dalai Láma létezése a tibeti kultúra és a tibetiek hasznára van. Ezért úgy gondolom, ha ma meghalnék, új Dalai Lámát kellene választani. De ha a jövőben a helyzet változik, és a Dalai Láma intézménye többé nem szolgálja a tibetiek hasznát, meg kell szüntetni.*”)

E probléma jobb megértése érdekében érdemes végiggondolnunk, hogy a dalai lámák intézménye létrejötték mit jelentett Tibet számára. A Szongcen Gampo (629–640) által alapított tibeti királyság a 9. században válságba jutott, majd megbukott. Az ezt követő, kevésbé dokumentált két évszázadban, amelyeket a tibetisztika „homályos évszázadoknak” nevez, Tibet történetét a nemesség és a buddhista újnemesség harca uralta. A 10. század végétől az újjáéledő buddhizmusra, illetve a királykori intézményekre alapulva a 13. század közepére épült ki a kolostorok tekintélyuralmi rendszere, ami 1249-től egészen 1642-ig működött. Ebben a rendszerben a kolostorok egyházi hatalmát a mongol kánok fegyverei legitimálták. Így épült ki 1247–1358 között a Szakja kolostor tekintélyuralma, amelyet Göden, majd Kubiláj támogatott, 1358–1481 között a Pagmodru kolostor tekintélyuralma, 1481-től a 16. század elejéig a karmapa renddel összefogó Rinpong család tekintélyuralma, a 16. században Cang kormányzójának uralma, aki 1581-től szintén a karmapa rendre támasz-

codott, s végül 1642-től a dalai láma intézményét létrehozó gelugpa rend – illetve a Gusri kánra támaszkodó 5. dalai láma – egyértelmű fölénye. Ebben az időben egységes vezetés híján a kolostorok védték és irányították a hozzájuk közeli falvak életét. Erős központi hatalom nélkül az ország összefogása szinte lehetetlen volt.

Az egykor belső hatalmi harcoktól sújtott ország életébe tehát a vallási és a világi hatalom egyesítése tudott rendet és nyugalmat hozni, s a jelenlegi dalai láma nyilatkozata szerint is ez volt az oka Tibet teokráciává való alakulásának. Mivel egykor egy meglévő belső problémát oldott meg az új államforma, a 14. dalai láma –

nyilatkozatai szerint – a napjaink tibeti emigrációjában és a tibetiek életében jelenlévő problémák megoldására egy hasonlóan nagy horderejű politikai döntést is el tudna képzelni.

Ha foglalkozunk ezzel a lehetőséggel, felmerül a kérdés, vajon a dalai láma politikájában voltak-e ennek előképei. A tibeti emigrációban az 1991-es Chartában kialakított, demokratikusnak szánt intézményrendszert kívánják hazatérésükkor megosztani a Tibeti Autonóm Területen maradt honfitársaikkal. Ez azt jelenti, hogy hazatérésük esetén az Ideiglenes Kormány köteles lenne kiírni a demokratikus választásokat, amelynek győztese irányí-

taná az akkor már függetlenséggel vagy „valódi autonómiával” rendelkező Tibet életét, azaz birtokolná a teljes „világi” hatalmat. Nem volna tehát szükség a teokrata személyére, a dalai láma feladata a lámaista buddhizmus vallási életének irányítására korlátozódna. Érdekes megfigyelni, hogy megnyilvánulásaiban, nyilatkozataiban a Kínai Népköztársaság általában a vallási hatalomra való szorítkozást szokta kérni, és a dalai láma elképzelése hatalma gyakorlásáról – ha teljesen más indíttatásból fakad is – ezzel tulajdonképpen megegyezik. Ő ugyanis a tibeti nép és a leendő tibeti állam demokratizálása miatt „szorítkozna” a vallási hatalomra.

A másik neuralgikus kérdés, amit a lemondását fontolgató dalai lámával kapcsolatban fel kell tennünk, hogy az erőszakmentesség apostolaként Béke Nobel-díjas, népe által boddhizattvaként tisztelt vezető, akinek a hatalma Tibet teokráciájának történetéből ered, sajátjai előtt milyen módon mondhat le hatalma bármely részéről. Az emigrációban született tibeti demokráciát az idősebb generáció a dalai láma akaratából eredezteti, azaz az ő számukra a demokrácia létrejöttének valódi oka egyszerűen annyi, hogy „a dalai láma akarta így”, és ezzel a magyarázattal megelégszenek. Nem feledkezhetünk meg az autonóm területen élő tibeti lakosságról sem, amelynek körében – bár erről felmérés nem született – a dalai láma iránt érzett tisztelet az elmúlt ötven hányatott év során sem csökkent. Tendzin Gyacó a 14. dalai láma, a korábbi dalai lámák valamennyien az ő megelőző inkarnációi, akiknek közös őse Tibet eredetmondája szerint a tibeti nép alapítója, Csenrezig, avagy Avalokítészvara, azaz a könyörületes boddhizattvája. A dalai lámák könyörületesége boddhizattva voltukból ered, hiszen bár megtehetnék, nem válnak Buddhává, nem távoznak el, hanem

újabb és újabb inkarnációk vállalásával, a számukra szinte bármikor elhagyható lét-körforgásba való visszatéréssel vállalják a tibeti nép segítségét, támogatását, tanítását.

Ha a dalai láma lemondana világi hatalmáról, népe vallási alapú pasztorálásáról nem mondana le. Ha azonban megszűnne a dalai lámák intézménye, a tibeti nép olyan vezető nélkül maradna, akit egy demokratikus úton megválasztott kormány nem biztos, hogy pótolni képes. Mindezzel a tibeti emigráció tagjai – legyenek bár fiatalok és/vagy radikális szervezetek tagjai – alighanem mélyebben tisztában vannak. Éppen ezért a dalai láma lemondással kapcsolatos nyilatkozatait nem értékelhetjük megalapozatlannak vagy újszerűnek, de azt is észre kell vennünk, hogy elsősorban az emigrációban élő tibetiekre lehetnek kijózanító hatással. A kijózanításra pedig szükség van, éppen a tibeti radikálisok megerősödése, támogatottsága, a dalai láma politikai véleményétől immár függetlenedő akciói miatt.

Mindezek alapján a lemondást, illetve annak felmerülését a dalai láma által vezetett tibeti emigrációnak a tibeti kérdés megoldására tett utolsó lépéseként is értékelhetjük. Hiszen, ha a dalai láma a jelenleg folyó tárgyalásokon nem képes megoldást vagy legalább megnyugtató rész megoldást kínálni a tibeti kérdésre és az általa felvetett problémákra, akkor a tibeti emigráció belső politikájából következően, valamint a demokratizálásra tett kísérletei miatt kénytelen lesz lemondani világi hatalmáról. Ha ez megtörténik, a megerősödött emigráns radikalizmus képviselőivel lesz kénytelen a Kínai Népköztársaság tárgyalni, amelynek a politikája vélhetően nem az erőszakmentesség elvén fog nyugodni, ami valószínűleg tovább nehezítené a tárgyalásokat.

A dalai láma állásfoglalásai harmadik típusának leírására, jellemzésére a békéltetés a legalkalmasabb szó. A dalai láma

részt kíván venni az olimpiai játékok megnyitóján, amennyiben erre lehetőséget kap, egyben a megnyitón való részvételre biztatja a világ vezető politikusait is. A dalai láma megfogalmazása szerint a jelenleg fennálló helyzetben a tibeti népnek nincs sem politikai, sem erkölcsi problémája a kínai néppel, annak vezetésével a tibeti helyzetről és annak megoldási lehetőségeiről tárgyalásokat tart szükségesnek, miként az elmúlt ötven év eseményei által okozott fájdalmakért sem a kínai népet, hanem annak korábbi vezetőit okolja. („*El kell utasítanunk a kínai politikát, de nem a kínaiakat, főleg nem rasszista alapon.*” „*A kínai népnek szüksége van arra, hogy büszkének érezhesse magát. Kína megérdemli, hogy ott-hont adhat az olimpiai játékoknak. Emlékeztetni kell Pekinget, hogy megfelelő vendéglátónak kell lennie.*”)

2008 márciusának tibeti eseményeivel kapcsolatban összegzőképpen három megállapítást tehetünk. Egyrészt a Lhászában kibontakozott erőszakos tiltakozást, illetve az egész világon végigsöprő tüntéshullámot tekintve kijelenthetjük, hogy a tibeti emigráció kettészakadt, egyrészt a belső folyamatai miatt kialakult generációs és képzettségi különbségek, másrészt a demokráciához való hozzáállás és annak értelmezése, harmadrészt pedig a hazatérés feltételeinek két megközelítése (függetlenség, avagy valódi autonómia elnyerése) mentén. Az egyik csoport a dalai láma erőszakmentességre és valódi autonómiára törekvő politikáját, a másik a Tibeti Ifjúsági Kongresszusnak (*Tibetan Youth Congress*) a független Tibet kivívására irányuló radikális politikáját támogatja. A lhászai eseményeket követő tiltakozáshullám mutat rá arra a meglepő tényre, hogy az emigrációban kialakult kéthatalmi helyzetben a tüntetők a radiká-

lis oldal politikáját támogatták. A világ számos pontján élő, a dalai láma személyét, elhivatottságát, és korábbi vélemények szerint politikáját is tisztelő emigráns tömegek az olimpiai fáklya útját kísérő megmozdulásokon elsősorban Tibet függetlenségét követelték. Ennek oka a politikai tudatosságon kívül természetesen lehetett a tudatlanság jóindulata is.

Másrészt a világ kénytelen mérlegelni a dalai láma világi hatalomról való lemondásának lehetőségét, amit a dalai láma a jelenlegi helyzetben maga is korainak tart, mert meggyőződése szerint egyelőre kezelni tudja az emigráción belüli belső feszültségeket. Fel kell azonban készülnünk egy megváltozott helyzetre is, melyben akár a demokratikus tibeti köztársaság, akár egy új világi vezető köré csoportosult tibeti emigráció politikáját, életét követhetjük nyomon. Végül látnunk kell, hogy a dalai láma, akinek az olimpia kapcsán nemzetközi szereplőként megjelenő emigrációbeli belső ellenzékével ezúttal mint „belpolitikai” problémával kellett szembesülnie, s akinek többször kellett foglalkoznia lemondásának eshetőségével, saját hívei előtt lehetőségeinek legvégsőnek látszó határára jutott el. Hiszen, ha a dalai láma az emigráción belül kialakult politikai helyzetben, egy a Kínai Népköztársaság presztízse számára történelmi jelentőségű pillanatban, a világ figyelve által kísért tárgyalásokon nem képes megvédeni politikáját, akkor elképzelhető az emigráció radikális szárnyának további erősödése, ami visszafordíthatatlan folyamatokat indíthat el. Ezek a folyamatok a dalai láma világi hatalmának elvesztése irányába is hathatnak, ami egy új tárgyalópartnerrel szembesítené a Kínai Népköztársaságot is. Az pedig megjósolhatatlan, hogy a felekből ez milyen reakciókat váltana ki. ■